

Lasten Suometar.

— Lufemista Nuorisolle. —

N:o 36.

Joulukuussa

1857.

Polynesialaiset.

Tyyni-meren saarelaiset eli Polynesialaiset ovat samaa ihmis-lajia, kuin ne 25:nessä numerossamme mainitut Malajitki, waikka wäähän erkanewat heistä mielen-laatuksensa sekä ibo-karwansa suhteen. Itäisissä saarisissa asuwat Polynesialaiset ovat enemmän kellan- kuin mustan ruskeat iholtaan; wartaloiltaan hoikat, rotewat, ja mielenlaatuksensa hilveät, wirkut. Ruumiin-taiwuttelemissä eiwät wedä wertoja heille usiat kansakunnat; warstinkin owat aika-miehtiä uimaan ja wuubin kiipeemään. Niin korkeata ei löydy palmupuuta, jonka päähän eiwät kapua yhtä kettäkästi kuin apinjat neljin jaloin; niin mahtawasti ei käy tyrsky merellä, jotta sitä kauhistuisiwat. Heistä on yhtä, oliwatto maalla tai meressä. Weneitään pitäwät wain tuolien asemesta, johon istahawat lepäämään kuin wäsyiwät aalloissa pulkoisemasta. Ilman aikojansa hyppääwät weneestä mereen naapurin weneelle uidaksensa, eiwätkä silloin matkan pituutta kysy. On heitä nähty usein uimaan penikulman matkan Eurooppalais-laiwoja ihaillemaan. Kymmenwuotiset poika-nulikat eiwät kammosemmoista raju-meiniä, johon paraimmatti Eurooppalais-uimarit eiwät rohkenisi heittäidä, jos ei juuri henke-

änsä pelastaaksensa. Meren pohjasta tuowat sulstamalla nätkintä, raakkuja ja munta ylös ilmahan. Jos wene hedelmä-lastineen kaatuu kumoon selwällä meren selällä, niin eiwät ne ota tuota ollaksensaakaan, waan kääntäwät hänen kohtaki entiselle asemellsensa ja uida pulkoiwat sitte siinä ympärillä lastia kokoilemassa, josta taasen rupeewat weneesen nauraen koko tapaukselle. Waimojakin nähdään monesti, lapset sylissä, syökseiwän aaltojen waltaan ja uisfentelewan rantaan, kun tyrskystä eiwät pääse weneellä kulkemaan.

Weneensä rakentawat nämä saarelaiset siten, että emäpuusta kowertawat purtilon, johonka sitte liittäwät laidat hienoista laudoista niin keinoikkaasti, että koko wene näyttää yhdestä puusta tehdyksi. Ja kuitenkin ei ole heillä muita työ-kaluja kuin siwestä tehty kirwes ja hajakalan hammas, jota käyttäwät wintilan asemesta. Purjeensa kutowat niinestä, josta aineesta myös käyttäwät nuoraa. Näillä purtiloillaan purjehtiwat sitte pitkiä matkoja yhdestä saaristosta toiseen, kullein päiwällä auringon mukaan ja yöllä tähtien johdolla niinkuin muinaiset Eurooppalaisetkin ennen kompassin keksintöä. Weneittänsä pitäwät saarelaiset suuremmissa arwoissa kuin huoneitansa ja sitä miehestä ei ole mihinkään, jofei woi weneettä hallita. Yhtä keinoikkaat kuin miehet owat weneen rakennuksessa, owat naisetkin purjeita, kangasta ja muita tarpeellista kapineita laatieissa. Huone-kalujansa, esim. juoma-astioita, kaunistelewat hymin taitawasti näkin-kynsillä, korall-kiwillä ja muulla; kankaitansa osaawat monen wäriksi painaa; muitakin kauneita, niinkuin korma- sekä kaula-renkaita m. m. walmistawat somasti.

Yleinen tapa näillä saarelaisilla on se, että ihoonsa piirtelewät kallellaisia koristuksia. Ihmisen luontohon on mulla sywästi juurtunut kauneuden tunto, joka saattaa hänen alhaisimmallakin siwistykseen portaalla koristeleimaan.

Sottentotit etelä-Afrikassa eiwät lämpimän tähden tarwitse waatteita päällänsä waan käyiwät alastomina, mutta koristuksena on heillä kuitenkin eläinten suolet, joita kää-

riwät ympäri ruumistansa ja se on heistä mitä kauni-
hinta olla taitaa. Ensiksi koristelee ihminen vain omaa
ruumistansa, mutta kuta enemmän hän edistyy sivistys-
sessä, sitä paremmin rupee hän huoneitaan, huone-kaluja
ja muita kapineitaan kaunistelemaan, kunneka viimein
hän itse, hänen huoneensa sekä mielsä että kielensäkin
muodostuwat kauneuden sääntöjen mukaan. Runo ja laulu
owat mielen ja kielen kaunistuksina: ne sywät ja ylewät
mietteet, joita hywässä runossa ainaki löytyy, owat ih-
mis-mielen kaunistuksina, ja sen ulkonainen werho eli ru-
non-mitta on kielen koristus. —

Tatueraaminen, jolli tätä ihon piirtelemistä kutsu-
taan, kuwalle waatetusta. Sorfan siipi-kynkästä tehty
ase, joka on hienon sahan tapaan hammastettu ja wäri-
hin kastettu, lyödään wäsaralla ihoon sen mukaan kuin
sihen kuwattu malli osoittaa. Saawoihin hierotaan sitte
hiili-jauhoja eli muuta wäri-ainetta sihän, josta ne wä-
hän ajettuwat. Sitä parattuaansa hawaitaan ihoossa kir-
joitettu kuwa, joka ei koskana enää sitä luowu. Waan
tämmöinen kirjoitus kun sivistää paljon, niin eiwät voi-
senkuin wähä kerrallaan sitä toimittaa ja kuukaustakin ku-
luu ennenkuin kuwa saapi walmiiksi. Kuwan muoto wai-
hettelee ruumiin-osten mukaan. Tawallisesti on lapaluille
kuwattu ympyröitä toinen toisensa sisähän. Kaulalle on
kirjaeltu isompia sekä pienempiä renkaita pisteillä yhdis-
tetyt, että näyttää kuin kaulaketju ikään. Poikkipuolin rin-
taa on leweitä wiwoja; pitkin reisi-siwuja juoksee kaitoja
piiruja polwiin asti, ja sääret owat niin kirjaellut, että
näyttävät kuin olisi saappaat jalassa. Ympäri käsivar-
sia sekä reisiä on piirusteltu renkamaisista juowia. Selkä-
puoli ruumista on samaan tapaan kirjoitettu.

Waan tätä tatueraamista eiwät waan käytä kauneuden
uoksi. Usiat jättävät joitakuita paikkoja paljaksi, joihin
sitte kirjoituttawat kuwia mainioin tapausten ja urhotöi-
densä muistoksi. Jota kunnian-rikkaampi saarelaisen elä-
mä on, sitä enemmän on hänellä kuwia ruumiillansa ja
hän kantaa niinmuodoin koko elämäkertomuksensa pää-
länsä.

Toinen yleinen tapa täällä on se, että käsivar-
sia ja korwiansa koristelemat kaikenlaisilla kaunehilla. Kor-
walehdet puhkaistaan läpi ja siihen ripustelemat hywinki-
raskaita kauneita luusta, sulista, raakkuja sekä renkaita,
täällä kun pidetään kauniina se mies, jolla on pisimmät
korwa-lipukat. Ranne-renkaat ja kaula-ketjunsä walmita-
wat siten, että langalle pujottawat pienia näkin kynsiä,
bedelmien kiwi sydämmyksinä, puhkaistuja hampaita, j. n. e.
Warsiinkin koristelemat miehet täällä sotaan lähtiesään,

jolloin koko ruumis maalataan kirjawaksi ja pää warus-
tetaan sulilla. Ennen Eurooppalaisten tienne-tuloa oli
heillä tapana syödä kaatuneitten ja wangiksi saattujen wi-
hollisten ruumit, jota julmaa tapaa wieläkin kuulutaan
rattawan eräissä saarissa.

Waikka näin hirmuisesti wihaawat wihollisiansa, niin
woiwaat kuitenkin hillitä itsensä. Niinpä pitävät suurim-
massa kunniasa kaikki, mitkä waan on julistettu py-
häksi eli niinkuin sitä heidän kielessä sanotaan, Tabhu.
Tämän tabhu-julistuksen kautta, jota waan papit ja pää-
lys-miehet saawat antaa, joutuu muka heidän uskon mu-
kaan kaikki, olkoon elämä tai elotoiin kappale, Jumaluus-
den erinomaiseen huostaan ja turwiin. Sillä keinon waan
saattaa hallitus kan'aa kurissa pitää, siellä kun ei la'in
säännyt waihattais mitään. Jos esimerkiksi hallawuotta
pelkääwät tulewaksi, niin julistetaan kaikki wiljaswut
tabhu'iksi. Taikka jos elukoihin ilmestyy saastuttawa
tauti, jolt'ei lihansa kelpaa ruuaksi, niin julistaa pappi
heidät tabhu'iksi ja silloin ei uskalla kenkään käyttää ni-
den lihaa ruuaksensa. Jotkut kappaleet owat jo itsestänsä,
ilman julistusta, „tabhu“, esimerkiksi leipäpuu, jota is-
tutetaan lapsen syntyessä. Sianliha on tabhu naisille;
kuolleiden ruumiit ja hautaus-maat kaikille ihmisille.

Näistä esimerkeistä hawaitaan jo, että heilläkin on jon-
kinlainen tieto Jumaluudesta. Ilma, meri, wuoret ja met-
sät owat heistä jumaloita täynnänsä. Kaikki tapaukset ja
sattumat luonnossa ja ihmisten elämässä owat näiden
olentojen waihattamia, joita onkin sekä hyviä että pahoja.
Taika-usko on niinmuodoin näillä saarelaisilla mahdis-
saan ja tietäjät ja pappimiehet pidetään suuressa kunnia-
assa. Heilta kysywät neuwoa kaikissa kohtauksissa. Kansä
luulee heidän woivan ennustaa tulewia tapauksia, aset-
taa myrskyjä, poistaa tautia, hajotella uhkaawia ukkoisen
pilwiä m. m. Ne wälkappaleet, joilla saarelaiset kokewat
taiwahallisten suostota wottaaksensa, owat uhri, antimet,
rukoukset ja ruumiinsa kuritus. Jumaloitansa asettawat
kaufaiselle saarelle asumaan, jossa makuisimmat hedelmät
kaswawat hywän-hajuisissa puissa ja kaunihimmat linnut
alituisesti laulaa wisertelemät, jossa kirkas wesi alati pur-
nuua lähteistä ja metsät kiehuwat täynnä — sianporsaita.
Siune ihmisten kuoltua heidänki sielunsa saawat, jos muu-
toin eläessään owat jumaloiden suostota woittaneet.

Maailman synnystä on näillä saarelaisilla oma uskonsa.
Sen manteren luulewat muka erään jumaloitaan onkikou-
kulla aalloista nostaneen. Kolme kuukautta oli hän sitä
kohotellut ennenkuin weden pintaan sai sen, ja sittenkään
ei olisi hänestä onnistunut tämä työ, ell'ei olisi pyytänyt

työhyistä ja puhaltanut jumalallisen henkensä häneen, jonka sitte laittoi onki-siima suussa ilmahan nousemaan, joten mannermaakin nyt nousi wedestä. Waan waikkapa jumalansa owat tämmöisiä uros-toita matkaan saattaneet, niin ei kansa sittenkään pidä paljon lukua heistä, koska vähästä hinnasta niinkuin nauhasta, lasihelmistä, pala-sesta punaista werkaa j. n. e. myöwät Eurooppalaisille heidän kumiansa. Monasti korotetaan päällys-miehenäkin jumalien joukfoon samate kuin wanhan-aiuiset Roomalaiset kunnioittivat jumaloinaan mahtawimpia kuninkaita ja uroitaan.

Watsan surut kun eiwät ollenkaan waiwaa Polynesi-laista, pysyy mielenkäfin alati iloisena ja raitisna. Hän ei woi ajatellaakaan, semmoista maata löytyvän, kussa ruuista täytyisi huolta pitää. Waan tästä huolettomasta elämästä on hän sekä ruumiin että sielun-awujenki puolesta niin weltostunut, ett'ei paljon ollenkaan pysty tahti kehtaakaan käydä työhön käsiin. Hywin toki lehuwat häntä balulliseksi oppimaan. Niin sanotaan Sandwikkisaarelaisien, kuultuansa firjoitus-taidon avulla woitawan puhutella laukana olewia, joukossa rientäneen koulu-tupihin tätä kunnallista keinoa oppiafensa. Tuota woi sinimie Suomalaisetkin ottaa esimerkiksi.

Anttu-setän juttuja.

(Katto N:o 34).

— „Rupastitepa eilen, setäseni, jutella meille vähäisen näistä meidänki muuriaisista“, muistutti Wilho setäänsä kohta nähtyänsä hänen seuraawana aamuna.

— „Mitinpähän taisin tulla nyt luwanneeksi, ja jos mielenne tekee kuulemaan, niin ai'ou jutella teille eräistä näitä, jotka owat roswoja ja käywät keskenänsä sotaa kuni maailman mahtawat ainaki“.

— „Mitäkö ne keskenänsä taistelewat?“ kysyi Anni.

— „Eipä susi syytä kysy, kun mieli lampaan lihaa tekee“ sanotaan sananlaskussa, ja niin se mahtanee olla heilläkin. Nämä roswoiset ruskeat muuriaisit owat näet aika laiskuria, jotka eiwät tee työtä ollenkaan, waan pafottawat muita, heitä heikompia, sitä heille tekemään. Tässi tarpeeksi käytäwät parhaastansa erästä mustaa muuriais-laatua, jolta ryöstäwät raatajat orjiksensa. Ensiksi laitetaan wafokat nuuskittellemaan, misä paikoin mustat miehet pitäwät asuntoansa. Siitä tiedon saatua warus-taifsen heitä koko armeija ja lähtee mustien maahan marssimaan. Kymmenkunta miestä kulkee etu-joukkona muita edellä tietä näyttämässä, seisattuwat vähän matkan perästä, antaen armeijan kulkea siwutsensa, jonka taka-jouk-

koihin sitte liittäytywät. Toinen kymmenkunta on sillä aikaa etu-nenästä lähtenyt muita edelle kulkemaan ja näin waihetellen kulin wuoronsa. Musta-muuriaisten likitie-noille tultuansa, eiwät enää kulje suuressa joukossa, se kun kohtakin pistäisi toisille silmiin, waan hajoawat nurmeen kulin eritetänsä wihollisen kimppuhun pyrkimään. Mutta toisetkin owat waroillansa ja pitäwät aina joitakuita miehiään ulkona wahtaamassa. Ne huutawat heti wihollisen tultua karaulia ja nyt wirtaa pesästä kaikki miehet tappeluun synnyntekoa suojeffaksensa. Mutta kauwan eiwät jassa punaisille wastarintaa tehdä, waan pötkiwät pafoon ja kätkeiwät pesänsä siimmäisiin koloihin. Wäkiry-näköllä tunkeutuwat nyt puna-muuriaiset sinne heidän jälestänsä ryöstämään, eikä aikaakaan, kun jo nähdään ros-wot tulewan sieltä takaisin, kantaen suusfansa kulin musta-muriaisen saiwarta eli pesäkeittä“.

— „Kah, minmoinen se saiwar eli pesäke on?“ tiedusteli Wilho.

— „Dietkos muuriaisepesästä jolloinkin nähnyt wafokista, munantapaisia loifaleita?“

— „Dien kyllä, mutta muuriais-muniahän ne owat!“

— „Niin kyllä niitä tawallisesti kutsutaan, waiff'ei oikealla nimellään. Nämä owat juuri muuriais-pesäkkeet eli saiwaret“.

— „No, mut eikös muuriaisella munia olekaan?“

— „Du kyllä, mutta ne owat peräti toisenlaisia. Muuriaisit näet, samate kuin mutkin hyönteiset, perhot, m. m. muuttelawat kahdesti eli kolmasti muotoansa ennenkuin warfinaiseen elantoonsa kerkeäwät. Ensün owat munina, munista hautuwat madon muotoiseksi eli toukiksi, toukista muuttuwat saiwariksi eli pesäkkeiksi ja niistä wasta lähtewät täysimuotoisina hyönteisinä. Muuriais-saiwarit tarwitsewat koko 10 kuukautta aikaa, ennenkuin niistä syntyy pojat. Näitä saiwareja nyt kantawat punamuuriaisit omaan pesäänsä ja niistä syntyneitä poikia pakottawat sitte orjatyötä tekemään“.

— „Eikö nämä orjarukat pääse karfuun sieltä?“ kysyi Anni.

— „Kylläkat ne sieltä päässiwät jos waan mielenkätefisi. Waan ne kun owat siinä syntyneet, luulewatki sen omaksi kodikseen eiwätkä muuanne tiedä halutakaan. Orjantyöhöään ei tunnu heistä raskaaksi, koska muka owat kaikki raatajan sukua ja sama työ olisi ollut tehtäwänä wanhasafi kodissaan. Wieläpä on sekin heistä huomattu, että roswojensa pesää paremmin suojelewat wihollisilta kuin nämä itsetkin. Tämmöisissä roswo-pesissä on niin-

muodoin neljän-laiſta muuriaiſta, nimittäin: koirakſet, naarakſet, raatajat ja ryöſtö-orjat.

— „Entäs minnekä ne ſiiweliſet muuriaiſet owat kuuluvat, joita jolloinkſi muistan nähneeni“? kysyi Wilho,

— „Nepä ne juuri owattiin koiras- ja naaras-muriaiſet. Kohta ſynnyttyänſä alkaa muka heille kasvaa ſiiwet, joita woifi ſanoa heidän hääwaatteiſi. Näiden täyſkaswuiſiſi saatua, lähtewät ſulhot ja morſamet lämpimänä keſäpäiwänä tynnellä ilmalla lentelemään, joſſa ſitten häitänſä pitävät. Raataja-muriaiſekin owat ſilloin iloifſaan, ſaattawat hääkaunſaa peſästä ulos ja hääriwät ſiinä heidän ympärillänſä ikään kuin toiwotteliſiwat onnea heille. Lähtö tapahtuu kaitilta yht' aikaa juuri kuin komennoſſa ja enemmiten iltapuolella päiwää. Kaikki, jotka ſilloin owat täyſſiiweliſet lähtewät peſästä ja ſiipeewät ylös puille ja kiwille, joſta ſitte lehahtawat lentoon. Tätä ſaatatte parhaiten nähdä muſtan muuriaiſen telewän, joka meidän maasſa pitää häitänſä Elokuuſſa kello 6:den aikana iltapuolella päiwää. Ne lentävät niin korkealle, ett'ei ſilmä enää ſiinä heitä ilmasſa, pait ſilloin; — joka uſeinkſi ſattuu, — kuin heitä yhtyy niin lämmältä yhteen joukkoon, että näyttävät pilwenmuotoiſelta ikään. Kylliſenſä tuolla ilmasſa ſiſaeltuaniſa, putoowat jälleen maahan, ja joſ heitä oli paljon ſellä niin peittävät monen wirſtan alan maata ja tätä kutsutaan joka-päiwäiſeſſä puheesſa muuriaiſſateeksi.

— „Dletteko tekin, ſetäiſeni, nähneet muuriaiſta ſatawan“? kysyi Anni.

— „Olen kyllä, waikk'en niin iſoſſa määräsſä kuin muut ſanowat ſitä nähneensä. Kerran uimamatkalla hawaitſin järweſtä nouſteſſani, rannan kokonaniſa näiltä peitettyſſi, waikk'ei niitä järween menneſſäni nähynyt ſiinä yhtäkään. Waan Gwijärwen kappelisſa Lappajärwen pitäjätä Pohjanmaalla ferrotaan vuonna 1843 3:tänä päiwänä Heinäkuuta ſataneen tuumanpituiſia muſtia muuriaiſta niin koſolta, että monen tilan maat peittiwät tuffunaniſa. Näinä arwellaan ulkomaasſa tuulelta tänne tuoduffi, koſka näin jo alusſa Heinäkuuta oliwat liikkeellä.

— „Mihinikä ne ſitte, maahan pudottuaniſa joutuwat“? kysyi Anni.

— „Koirakſet kuolewat kohtaki, mikäli nälkää, mikäli lintujen ja toiſten hyönteiften ſuuhun. Ne owat jo täyttäneet määränſä ja ſatoowat ſentähden. Naarakſet ſitä waſten riifuwat, heti maahan tuffuaniſa, morſus-waatteet, ſiiwet päältänſä, joista jalkojen awulla hywäſtiki ſelwiävät. Sitten pyrkivät walmiſtettuun peſäänsä, joſſa raa-

taja-muriaiſet tästä lähin pitävät huolen heistä. Luultawasti läſſiwätki raataja-muriaiſet ſitä warten hääkaunſaa ſaattamaan ja hajoſiwat yltä-ympäritſe likitieneille, että paremmin woifiwat korjata näitä nuorikkoja maahan tulleſſa ja wiedä eſſyneitä kotihin.

— „Waan mitäkö nämä elävät ſyöwät ruuakſenſa“? tieduſteli Wilho.

— „Ne imewät mehua kullakſiſta ja rakaſtawat warſtulin ſitä neſtettä, jota puun-tätk, kirput ſekä muut ſemmoifet hyönteifet hikoowat ruumiſtansa ulos. Näitä hyönteifſä, pitävät myös peſiſänſä elukkojen aſemasta, ſyötäten, lypsäen heitä kuin lehmä-karjaaniſa ainaki. Ne kutsutaan yhteifellä nimellä muuriaiſſyſtämifſi ja Suomeſſamme on heitä löydetty 53 erilajia. Tuosſta jo näette, että muuriaiſella on enemmän koteliläimiä talosſaniſa kuin ihmifellä, joſko tämä ottaifi kſiſat ja koiraniſa ſiſhen luukun. Waan koſka ruu'asſta tuli kſyhmys, niin muſta-kaamme mekin mennä murkulle, johon meitä jo aikaa ſitte kutsuttiin“.

Sen ſanottuaniſa nousi Anttu-ſetä iſtuwiltaan ja läſſi taloon päin kullemaan. Lapſet kiittiwät häntä kertomaſtaan ja oliwat ſitä iloifſaan, kun taasſin oliwat ſaaneet wähhän oppiaſenſa. Lupasſiwatpa tästä lähin tarkaſti katſella kaikki muuriaiſten työt ja toimituſet. Joſ lukijani, yhtyiſt Wilhoa ja Annia tapaamaan, niin kſyſyhän ſuotta aiſojaan, owatko tätä lupauſtaniſa pitäneekſin?

Diariſtawa.

N:o 30:nen wiimeifſen palſtan lopusſa ſanotaan: „muutamia kuuſauſia waan ſai yli-oppito iloita uudeſta opettajaſta“ (Raſtriniſta), j. n. e. joka pitäifi olla: „wähän päälle toiſta vuotta waan ſai yli-oppito iloita uudeſta opettajaſta, — jo Loukoſkuun 7 päiwänä 1852 wei hänet armotoin kuolemaa tuonelaan.

Samate 33:nen numeron wiimeifellä ſiwulla eſimäiſeſſä palſtaſſa riwi 16 alb. ſeiſoo: Geheman lue Gehennan tuleen; ja ſaman ſiwun toiſeſſa palſtaſſa 6:neella riwillä ylb. ſeiſoo: „ett'en ſaiſi — — — lue: ell'en ſaiſi; ja 10 riwillä: kiitokultafi koi lue: kiitokultafi kai — — —.

Muita pienempiä paino-wirheitä, jotka eiwät eſſytä, pyydämme lukiota hywäntahtoifſesti iſſe oikaiſemaan.

Toimitti: S—la.

Helsingiſſä,

Suomalaiſen Kirjallisuuden-Seuran Kirjapainoſſa.

Painoluwan antanut: L. Heimbürger.